

הכתוב לחיים

ממאמריו של הגאון רבי חיים יוסף אקרמן שליט"א

בהלה אזדירה בלבנון

הייתי נבהל

מבט מקיף על מצבם של ישראל באלול תשפ"ד

הכתוב לחיים

ממאמריו של הגאון רבי חיים יוסף אקרמן שליט"א

הייתי נבהל | מבט מקיף על מצבם של ישראל באלול תשפ"ד

בתוך אוצר המצוות שנתקבצו בפרשת תצא זכינו לחוש היאך וכיצד חסה השבת אבדת ממון ישראל. או מגבת המתפלשת בעפר ומתגוללת על הארץ ומכונן לקיים מצות התורה על ממונם של ישראל.

ובתורת כהנים (מצורע יד) למד זאת ר' מאיר מהאמור בכהן הבא לטמאות את הבית ולדונו כבית המנוגע שקודם לכך יצוה לפנות את הבית. ואף שהרשעים הם הנדונים בנגעים וכלי עציו ובגדיו ומתכותיו - יכולים ליטהר בטבילה. מכל מקום חסה התורה על כלי חרסו ועל פכו ותפיו שאין להם טהרה במקוה. ומכאן שאם חסה התורה על ממונו הבזוי קל וחמר על ממונו החביב, ואם כל על ממונו קל וחמר על נפש בניו ובנותיו, ואם כך על של רשעים קל וחומר על של צדיקים. (ילקוט ויקרא תקסו)

ולפיכך אסור לרואה אבדת חברו שתאבד ממנו ומצאו - להתעלם מהשבתה, ואם אין אחיו קרוב אליו ולא ידעו מחויב הוא לאסוף האבדה לתוך ביתו לשומרה ולטפל בה עדי ידרשנו שאינו רמאי או בעדים או בסימנים [הני דהוו מובהקים ומועילים מן התורה] וישיבנו לו (דברים כב א-ג).

ומפרטת התורה שחייב לנהוג כן בשור אחיו ובשיו, בחמורו, ובשמלתו ובכל אבדת אחיו אשר תאבד ממנו.

ומבאר רבא (ב"מ זז) שהשמלה מורה להשיבנה בעדים שיעידו על גופה או בסימנים שישנתנו בהכרת גופה, והחמור מרבה עדים או סימנים באוכף שעליו, השור מלמדנו שיחזיר כם גיזת זנבו והשה שאף את גיזותיו ישיב. ומעטה תורה שיכול המוצא לזכות בגללי האבדה מאחר וסתם גללים אפקורי מפקר להו למי שטרח בו ואין לו תובעין. ועוד נתמעטה שם האבדה שאינה שוה פרוטה.

ולקמן (לא) הוסיף רבא לרבות מכלל אבדת אחיך שגם הרואה את חברו כשהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או ליסטים באים עליו שצריך להשיב את גופו לעצמו. [מלא תעמד על דם רעך למדו שצריך גם לטרוח ולשכור מצילים]

והחסיד ואיש המעשה יסוד ושורש העבודה' היה גוחן ורוכן להרים כל בגד

ופרשה זו ששנית בתצא נאמרה במשפטים (שמות כג ד) והוסיפה שם שחיוב זה הוא גם לחמור או שור אויבו, שהרי גם על ממון הרשעים הלוקים בנגעים הקפידה וחסה התורה כדלעיל.

ב.

ומכאן היה ניתן להקיש או ללמוד בסמוכים [שאפילו ר' יהודה מוכן לדורשם במשנה תורה] שמצות עזב תעזב עמו (משפטים כג ה) המחייבת לפרק את המשא הטעון על החמור הרובץ תחת משאו וכן מצות טעינה השנויה במשנה תורה (דברים כב ד) והמחייבת להקים את החמור או השור הנפלים בדרך, יסודם מחמלת התורה על ממון ישראל הנפסד והמתקלקל.

אכן רבנו בעל היד החזקה שמלבד גדולתו בקבוץ כל חלקי התורה שבעל פה עד שיהיו כל הדינים גלויים עד שלא יהא אדם צריך לחבור אחר בעולם. (הקדמתו ליד החזקה)

עוד השכיל לחלק את חבורו להלכות וענינים ולפרקים כדי שיהיו סדורים על פה הפליא לעשות בסדרו מצוות אלו.

שבעוד שאת הלכות 'השבת אבדה' קבע והשכין עם בעל פלוגתתו, שהרי הגזלן כל מאמציו ומעשיו מיוחדים להפסיד הממון מיד בעליו, ומצות השבת אבדה נובעת מכח שחסה התורה על ממונו של ישראל וכנ"ל למרות כן קרא הרמב"ם להלכותיהן 'הלכות גזילה ואבידה' מאחר והושוו שניהם בחובת ההשבה ככתוב בגזלן (ויקרא ה) והשיב את הגזילה אשר גזל, והשב תשיבם לאחיך הנכפלת באבדה.

אך צא וחזר לאן הפליג הרמב"ם והיכן קבע את הלכות פריקה וטעינה שנסמכו בתורה [פעמיים] למצות השבת אבידה. לא להאמין!

הרמב"ם ראה לחתום את ספר גזיקין ואת י"ג הפרקים הדנים בהלכות רוצח ושמירת

אלול תשפ"ד. בתום שנה
מלומדת ביסורי האומה כולה
הלוקה ביד בוראה ויוצרה
מאז יום שבת קדש שמיני חג
העצרת שבאו פריצים וחיות
אדם ושפכו דם ישראל כמים
ועד עתה סבונו גם סבבונו
אויבינו מדרום ומצפון, עורי
תימן ובואי אירן, עמנו לוקים
דווים וסחופים חובתנו לקרוא
איש לרעהו בשם ובהגדרה
האמיתית ובכך תתחור לכל
אחד מאתנו חובתו ותפקידו
האמיתי. שלומי אמוני ישראל
הגיעו להיות בהולים ונבהלים
כשלא רק בהמותיהם אלא
גם הם בעצמם רובצים תחת
משאם ומחמת כן משתהים
ונוטים למות [רוחנית] ועלולים

לבוא לידי סכנה.

זעקת כל יחיד מעמנו

עולה עם שועת כולנו

הושע נא - נפש מבהלה!

נפש בפרק י"ג העוסק בדיני פריקה וטעינה. אתמהה!

אך ללומד את דרכו של הרמב"ם פסקיו מאירים והדברים המה כקלורין לעיניים.

וכך פותח הוא בהלכה א': מי שפגע בחברו בדרך ובהמתו רובצת תחת משאה בין שהיה עליה משא הראוי לה ובין שהיה עליה יתר ממשאה הרי זה מצוה לפרוק מעליה שנאמר: עזב תעזב עמו. ולא יפרוק ויניחנו נבהל וילך אלא יקים עמו ויחזור ויטעין משאו עליה שנאמר: הקם תקים עמו.

ואם הניחו נבהל ולא פרק ולא טען בטל מצות עשה ועבר על לא תעשה.

הושע נא - נפש מבהלה!

הרמב"ם חודר בעינו הבדולח ואינו רואה בשתי מצוות אלו דאגה להפסד החמור והשור הנופל ולא לצער החולף עליהם ולדון משום צער בעלי חיים [כדרך הסוגיא בב"מ לב:]: ואף אין התורה חסה וחשה להפסד המטען האובד לבעליו מבילתי יכולת להובילו למחוז חפצו, אלא העמיק חקר לנבכי לבו של בעל המטען ההולך לדרכו וקופץ עליו רוגז של פורעניות המתרגשות בדרך כשהחמור והשור כורעים תחת העומס ואינם יכולים להמשיך בדרכם ומותירות אותו נבהל ומבלי לשיית עצה וישועה לעצמו.

ומזרות התורה הקדושה את הפוגע בו להחלץ חושים ולהציל את נפש אחיו האובד עצות ממצבו הקשה - נבהל - ולהשיב לו את מנוחת נפשו והרוגע המחיהו.

ולא מצא אכסניה נאה לחתום בה אלא לאחר שפרט את דיני הרוצח במזיד ודין גואל הדם, דיני גלות וערי מקלט המיועדים להורג בשגגה הבאות לכפר על הנפש הנהרגת, ולצרף לה את כפרת עגלה ערופה הבאה כשלא נודע מי הכהו ודיני מעקה והסרת המכשולות למנוע דמים מגבולנו ומרשויותנו, שמירת הגוף מדברים המסכנים ולחתום בישועת נפש הנהלה והוא התועה בדרכו מבלי יכלת להמשיך בה לאור רביצת חמורו או שורו.

תורת ה' התמימה - דואגת להיות משיבת נפש בן ישראל שנקלע בעל כרחו למבוי סתום ומטילה על הפוגש בו שלא להתעלם מבהלתו ולפרוק ולטעון יחד עמו עדי תשוב נפשו למנוחתה.

והפליגה תורתנו וחייבה גם את הרואה את חמור שונאו לנהוג כן. (משפטים כה)

ובפסחים (ק"ב): טורחת הגמ' לפתור את החידה מי הוא שהותר לבן ישראל לבדו ולא לכל ישראל לשנאותו, ומי הוא שאין עובר עליו בלא תשנא את אחיך בלבבך.

והעמידו שמדובר שרואה דבר ערוה בחברו שמונע הוא מלהעיד זאת כעד אחד לפני אחרים שהרי לא יקום עד אחד לשום דין והוי כלישנא בישא שאסורה, אך הוא שראה זאת מצוה לשנאתו ולהחזיק את בעל החמור הרובץ כבעל עברה עד שיעשה תשובה ויחזור מרשעו.

וסיים הרמב"ם [סוף פרק י"ג - וסוף ספר נזיקין] ואע"פ שעדיין לא עשה תשובה - אם מצאו נבהל ממשאו - מצוה לפרוק ולטעון עמו ולא יניחנו נוטה למות שמא ישתהה בשביל ממונו ויבוא לידי סכנה.

פוק חזי!

אדם תועה מדרך השכל, עובר עבירות גם לאחר שהותרה ואינו חוזר בו מדרכו הרעה ואיהו דאזיק ועביד דיניה לנפשיה, איתרע דרכו ונמצא מבוהל במשאו חוששת לו התורה שמא ישתהה בשביל ממונו ויבא לידי סכנה, מה לי לחוש להסירו מבהילותו, והלא עיני חזו ולא זר היאך החציף פניו ועבר את אותה עבירה שהתירתי בו ולא חזר.

לא מחשבותיכם - מחשבותי!

התורה הקפידה על נפשות ישראל בין רשעים ובין צדיקים מאחר שהם גלויים אל ה' ומאמינים בעיקר הדת. שנאמר: אמור אליהם חי אני נאום ה' אלקים אם אחפץ במות הרשע כי אם בשובו מדרכו וחייה.

ג.

מקרא זה הנאמר על ידינו בסיומה של התפלה החותמת את ארבעים ימי הרחמים - תפלת נעילה - ראוי הוא שנקדימונו ונאמצנו לימי האלול וביותר לכל השנה כולה.

אלול תשפ"ד. בתום שנה מלומדת ביסורי האומה כולה הלוקה ביד בוראה ויוצרה מאז יום שבת קדש שמיני חג העצרת שבאו פריצים וחיות אדם ושפכו דם ישראל כמים ועד עתה סבנו גם סבבנו אויבנו מדרום ומצפון, עורי תימן ובואי אירן, עמנו לוקים דווים וסחופים חובתנו לקרוא איש לרעהו בשם ובהגדרה האמיתית ובכך תתחור לכל אחד מאתנו חובתו ותפקידו האמיתי.

שלומי אמוני ישראל הגיעו להיות בהולים ונבהלים כשלא רק בהמותיהם אלא גם הם בעצמם רובצים תחת משאם ומחמת כן משתהים ונוטים למות [רוחנית] ועלולים לבוא לידי סכנה.

זעקת כל יחיד מעמנו עולה עם שועת כולנו הושע נא - נפש מבהלה!

מאחר ומשתדלים אנו להחזיק במעוז ולהאמין בעיקר הדת ולהמשיך להיות מהגלויים אל ה' מאמינים אנו שהתורה מקפידה על כל נפשות ישראל בין צדיקים ובין רשעים ששיבו נפשם ויניחו לבהילותם.

ולפיכך אינו מן הראוי להכביד עול על הבהולים אלא לפרוק מעט מעט ממשא קשייהם ולחציהם, להזריח או התקוה והישועה ללבותיהם הדואגים, ולא להניחם נבהלים באמצע דרכם אלא בכחות משותפים איש את רעהו יעזורו ולאחיהם יאמרו חזק ויחזרו יחדו לטעון המשא ולקבל עול מלכות שמים בשפה ברורה ובנעימה קדושה, וכתר - כולם יחד לך ישלשו, ונגלה כבודו בעולמו כרצונו ויראו כל בשר - כי פי ה' דבר!

העלון השבת נודב לזכות הבה"ח אהרון בן חנה ני"ו והבה"ח טוהר בן בת חן ני"ו